

Esittelyssä Suomen tietokirjailijat ry

Suomen suurin kirjailijajärjestö edustaa myös tutkijoita

Tietokirjallisuuden tekijöitä Suomessa edustaa Suomen tietokirjailijat ry, joka on maamme suurin kirjailijajärjestö. Yhdistys edistää tietokirjallisuutta ja valvoo tieto- ja oppikirjailijoiden tekijänoikeudellisia ja taloudellisia etuja. Yhdistys perustettiin vuonna 1983, kun tietokirjailijoita ja oppikirjailijoita edustavat järjestöt yhdistyivät, ja se on kasvanut siitä tasaisesti näihin päiviin asti. Yhdistys edustaa nykyään 3200 tekijää, ja yhdistyksen jäsenet ovat muun muassa yleisten tietokirjojen, oppimateriaalien, oppaiden, sanakirjojen ja tietokirja-artikkeleiden kirjoittajia.

Suomen tietokirjailijoiden jäsenyyttä voi hakea, kun on julkaissut vähintään 200 sivua tietoteostekstiä. Määrä voi muodostua yhdestä tai useammasta tieto- tai oppikirjasta mutta myös erillisistä kirja-artikkeleista, kunhan niiden yhteenlaskettu määrä ylittää 200 sivua. Kannattaa muistaa, että esimerkiksi väitöskirja on tietokirja, joten siis myös väitöskirjan julkaiseminen oikeuttaa hakemaan yhdistyksen jäsenyyttä.

Yhdistys muun muassa jakaa tietokirjailijoille apurahoja, tarjoaa jäsenilleen koulutusta sekä oikeudellista neuvontaa ja järjestää erilaisia tietokirjatapahtumia. Apurahoja kirjoittamiseen on haettavissa kaksi kertaa vuodessa, syyskuussa ja maaliskuussa. Sen lisäksi on tarjolla ympäri vuoden haettavia pienempiä, jatkuvahakuisia apurahoja, joita jaetaan esimerkiksi matkoihin ja laite- tai työtilakustannuksiin.

Mikä on tietokirja?

Tietokirjallisuuden englanninkielinen määritelmä 'non-fiction' on kuvaava; kaikki mikä ei ole fiktiota on tietokirjallisuutta. Tietokirjallisuuden piiriin luetaan esimerkiksi tiedekirjallisuus, esseistiikka, muistelmat, elämäkerrat sekä opaskirjallisuus, kuten keittokirjat, matkaoppaat tai vaikkapa virkkausohjekirjat.

Tietokirjallisuuden tehtävänä on lisätä ymmärrystä, nostaa keskusteluun kinkkisiä aiheita, tuoda uusia näkökulmia, kurkistaa syvemmälle ja kaivaa esiin unohdettuja ja vaiettujakin asioita. Yksi vaatimus yhdistää kaikkia tietokirjailijoita: totuudellisuus. "Tietoa" on internetin ja vale uutisten aikakaudella saatavilla enemmän kuin koskaan, ja juuri siksi on tutkitun ja syvällisesti punnitun tiedon tarve tänä päivänä entistäkin suurempi.

Mielenkiintoinen ilmiö meillä ja maailmalla on eri kirjallisuuden lajien lähentyminen toisiinsa. Jos ennen saatettiinkin jaotella, että kaunokirjallisuus on sanataidetta ja tietokirjallisuudessa kerrotaan faktoja, niin nyt tämä ei enää riitä. Myös kaunokirjailijoilta vaaditaan yhä enemmän faktojen tarkistusta ja tietokirjailijoilta puolestaan soljuvaa kieltä sekä mukaansatempaavaa tarinaa. Tietokirjallisuuden kirjoittaminen onkin mitä suurimmassa määrin luovaa työtä, ja esimerkiksi esseet, autofiktio ja muistelmat liukuvat luontevasti lajien rajoilla.

Tietokirjallisuuden trendejä

Narratiivinen tietokirjallisuus on hyvin suosittua, ja trendiin liittyy myös tietynlainen omakohtaisuus, jossa tutkija tai elämäkerturi kirjoittaa itsensä mukaan tarinaan. Myös lastentietokirjallisuus on sekä meillä että maailmalla nouseva laji. Suomessa kirjoitetaan ja luetaan erityisen paljon historian alaan kuuluvaa tietokirjallisuutta. Myös elämäkertojen ja hyvinvointikirjallisuuden suosio on vakaata.

Tietokirjallisuuden kenttä on valtavan laaja, ja myynti jakaantuu tasaisemmin ja laajemmin eri teoksille kuin kaunokirjojen puolella. Kari Hotakaisen Kimi Räikkösestä kertovan elämäkerran jättisuosio oli harvinainen poikkeus, ja ylipäänsä kotimaista kirja-alaa leimaava piirre nykyään on, että niin sanottu bestselleröityminen on kaiken kaikkiaan vähentynyt. Kaunokirjallisuudenkaan puolella ei ole enää päätaloja, jotka vuodesta toiseen myisivät kirjojaan yli sata-tuhatta kappaletta.

Suomessa julkaistavasta kirjallisuudesta noin 80 prosenttia on tietokirjoja. Jos käännöskirjallisuus lasketaan pois, teoksista jopa 90 prosenttia lasketaan tietokirjallisuuden piiriin. Kirjastoapurahoista kuitenkin vain 10 prosenttia myönnetään tällä hetkellä tietokirjallisuudelle.

Tietokirjallisuuden lukijakunnat ja aiheet pirstaloituvat edelleen, ja harva tietokirjailija pystyy elämään vain kirjoittamisesta saaduilla tuloilla. Suomen kokoisessa maassa tietokirjallisuuden tekeminen tarvitsee tukea, jotta kotimaisen tietokirjallisuuden kirjoittaminen on ylipäänsä mahdollista. Tietokirjailijoiden työskentelymahdollisuuksien tukeminen ja kotimaisen tietokirjallisuuden edistäminen ovatkin Suomen tietokirjailijoiden tärkeimpiä tehtäviä.

Anne Rutanen